

Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis In Qvatuor Partes Distributæ Pars ...

In qua de Virtutibus in Communi, & Theologicis, Fide, Spe & Charitate, nec
non Virtutibus Cardinalibus, præsertim Justitia & Jure, ac Religione
ceterisq[ue] annexis, & Vitiis Oppositis in particulari breviter & dilucidè
tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1663

Quæst. VI. Quæ Restitutio Necessaria ratione Homicidii, vel Mutilationis?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72941](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72941)

Q U A E S T I O VI.

Quae Restitutio Necessaria ratione Homicidii, vel Mutilationis?

milissent: adeoque non servarunt inculpatæ tutelæ moderamen; dum ita (ut canon ponderavit) exarserunt ob res viles.

58. Alie aucto-
ritates ex-
plicatur.

Non obstat etiam, quod *Exodi* 22. juxta mentem *Augustini* q. 84. in *Exodum* relati c. 3. de homicid. Et *L. 4. ff. ad L. Aquilam* & *L. 9. ff. ad L. Cornel. de Siciariis* inquitur, non aliter furem occidi posse, quam si etiam adsit periculum personæ. Nam ista loca accipienda sunt de fure diurno, qui præsumatur more furum timidus rebus salvis fugari posse, quicquid cognoscatur, ut res ab eo possint recuperari. Ipla etenim *Lex Exodi* veluti judicialis maxime perficiat forum externum, in quo locus præsumptioni. Idemque est de aliis legibus. Alii quin si res recuperandi spes non superfit, non est cur defensionis locus esse nequeat.

59. Debent bona fortunata esse notabilia.

Dixi *Si sint notabilis momenti*: nam si leviores sint, est ad minus contra charitatem pro earum defensione sanguinem hominis ad imaginem Dei creati fundere. Unde *L. 52. §. 1. ff. ad L. Aquilam* culpabilis declaratur tabernarius, qui lucernam eripere volenti effudit oculum. Vide *Lessium* c. 9. dub. 11.

60. Defensio sui cum occisione invaloris, an obliget.

Petes I. An teneatur quis se defendere cum occisione invaloris? Resp. regulariter loquendo Neg. quinimmo erit plerumque opus magnæ charitatis permittere se potius occidi, ut invaloris æternaliter perituro locus certior detur penitentiae. Nisi tamen & ipse invalor sit in malo statu, à quo hic & nunc vereatur, se non posse satis securè per contritionem liberari: aut nisi aliis, puta familiæ, sit vita illius necessaria. Si tamen invalor sit amens, non videtur cur æquitas postulet, aut multum dicat, hujus vitam propriæ esse præferendam: nisi quod ipse actus horrendus homicidii videatur non esse medium obligans ad sui conservationem.

61. An similis sit defensio proximi.

Petes II. An vitam seu bona proximi sui liceat similiter defendere? Resp. Aff. Est enim id cooperari proximo ad opus ei licitum. Quin immo erit actus heroicæ charitatis. Proximus quoque habet jus, censeturque habere voluntatem se defendendi, etiam per alium. Unde c. *Dilecto, de Sacram. excomm. in 6.* dicitur, quod liceat cuiuslibet suo vicino vel proximo pro repellenda ipsius injuria suum imperitari auxilium: immo si fieri potest, & negligit, videatur injuriantem foris, ac esse particeps ejus culpa. Non licet tamen prætextu defendendi honorem proximi repercutere illius honori alapa infusione deroganti: quia medium hoc non est conservando acrius honori idoneum seu opportunum.

62. An pro damnis spiritualibus sit aliquid restituendum occisore.

IN primis pro damnis spiritualibus, puta meritis & satisfactionibus, à quibus occisus per mortem injustè acceleratam impeditur, juxta communiorum Doctorum sententiam, ut citat & sequitur *Lessius* c. 9. dub. 25. *Wiggers* c. 3. dub. 7. n. 19. nil est restituendum; eo quod merita sint irrecuperabilia, nilque substitui possit eis respondentis ad æqualem. Satisfactio autem pro peccatis aut poenis, etsi reparabilis seu compensabilis sit per suffragia vivorum, incertum tamen est, damnum defuncti, cum ætate procedente debitum satisfaciendi potius augeri soleat: accedente eo, quod particularia ista, quæ sunt futuri sæculi, sint occultiora, quam ut ex iis res humanæ & civiles mensurari hic debeant. Fatentur tamen saluberrimum esse consilium, & æquitati valde conformum, ut homicidæ satisfactiones pro occiso adhiberi curent, & quæ per modum poenitentiae etiam à confessariis injungantur. Quinimmo si satis constaret de damno reverà orto quantum ad satisfactiones, probabilissimum est quod *Scoto* 4. d. 15. q. 3. & aliis tribuitur, esse obligationem strictè justitiæ ad eas compensandas, à quibus nimirum per injuriam fuit impeditus ab occisore.

63. Pro vita & membris an aliquid restituendum.

Secundò pro vita & membris seu integritate eorum juxta communem quasi Doctorum, etiam Jurisperitorum sententiam (quam tenet *Navarrus*, *Lessius*, *Lugo* & alii, passim obvii contra Nonnullos, inter quos referri solent *Soto*, *Sylvestre* & quidam alii) nil est ex rigore justitiæ restituendum: Esto enim restitui ipsa deberent, si possibile foret, ratione juris, quod habet homo ad ea possidendum & fruendum, cessat tamen per se hæc obligatio ratione impossibilitatis.

Probatur ratione.

Probatur: quia non debet compensari inæqualitas, quando est posita in re, quæ ex natura sua nequit ab homine reddi in se aut præcisè æquivalenti. Etsi enim darentur idæ centum millia, non redderetur vita ipsa aut membrum, nec aliquid toti aut parti æquivalens, maneretque occisus aut mutilatus in statu, in quo foret sine datione pecuniæ, nisi quatenus ipse aut heres foret ditior; proflus autem non appareret, quod statuere ipsum in statu ditiori sit proportionata restitutio pro vita aut membro. Vita etiam omnium est æqualis, adeoque æqua deberet esse in se pro omnibus restitutio. Neque prudenter æquivalentia taxari potest. Neque est, cur non sit obligatio, aut facultas compensandi damnum vitæ per bona honoris & famæ procuranda, si-

da, sicut contenderetur esse obligatio compen-
sandi per pecuniam.

Confirma-
tur.

Confirmatur: quia aliàs dampnificante ante hanc restitutionem naturaliter defuncto, tenerentur heredes illam facere pro vita aut membro; quod est contra communem sensum & stylium. Deinde dampnificas alterum in rebus fortunæ non satisfacit compensando aliquid alteri in honore seu fama, neque ad hoc obligatur, si in eodem genere bonorum compensare non possit. Quemadmodum nec tenetur ex justitia compensare per orationes aut bona spiritalia, quæ utique pro temporalibus commutari nequeunt.

64.
Favor pra-
xis tribu-
nalem.

Huc accedit, in tribunalibus numquam solere (quod cur non fieret, non subesset ratio, si in conscientia subesset obligatio) exigi aut adjudicari compensationem pro ipsa vita aut membro, velut ex se inestimabili respectu eorum, quæ in humanos contractus veniunt, sed solum pro damnis temporalibus, adjuncta pro arbitrio iudicis, aut legum seu statutorum municipalium dispositione, multa pecuniaria ratione injuriæ in mutilatione præsertim aut vulneratione: in homicidio enim locum habet pena mortis, nisi quod dum remissa sit per Principem, etiam solet taxari multa, ultra satisfactionem seu compositionem initam cum amicis occisi, sine qua non solet dari nostris moribus remissio seu veniæ codicillus: immo (ut addit Zypaus in *Analyti juris Pontif. Tit. de homicidio*, citans Edicta Principum Belgii) nec induciæ vel saluus conductus.

65.
Denique
faventi Le-
gibus.

Est denique id conforme ipsi Legibus. Nam *L. fin. ff. de his qui effud. vel dejec.* dicitur: *Cum liberi hominis corpus ex eo, quod dejectum effusumve quid erit, laesum fuerit, judex computat mercedem medicis presertim, ceteraq; impendia, quæ in curatione facta sunt; præterea operarum, quibus caruit aut cariturus est ob id, quod iniuriæ factus est. Cicatrix autem aut deformitas nulla sit æstimationem: quia liberum corpus nullam recipit æstimationem. Idem habetur *L. 3. ff. Si quadrupes pauperiem &c. Inst. de obligat. quæ quasi ex delicto nasc. §. 1.* Consonat etiam lex vetus *Exodi 21.* Quod si nihilominus ex cicatrice seu deformitate sequatur damnum temporale, puta quod v. go idcirco potiri nequeat æqualibus nuptiis, locum habet compensatio damni.*

66.
Damna tempo-
ralia
compensan-
da.

Quid ra-
tione inju-
ria agen-
dum.

Pacificatio
cum propin-
quis occisi.

Solum itaque damna temporalia seu pecuniaria sunt restituenda ex justitia, et si charitas seu æquitas saltem dicat, dandam esse pecuniariam aliquam satisfactionem heredibus, si pauperes sint, nec aliter putentur incertum deposituri. Pro injuria autem in bonis corporis illata superest satisfactio danda per veniæ petitionem, aut simili ratione. Soletque juxta præmissa hic exigi in casu homicidii, antequam remissio seu abolutio obtineri possit, pacificatio cum

proximiofibus conlagguineis occisi, qui ad quid nec
cessaria.
boscum transigitur pro homicida remissam
petente (quo mortuo cessat hæc actio) sæpe
mediante multa conventionali & pecuniaria. Quæ quomodo faciendæ, quibus cedat,
an obnoxia creditoribus, aut saltem expen-
sis in medicos, vide apud *Christineum ad
consuet. Mechl. Tit. 2. art. 32. 34. & seqq.*

Inter damna autem corporalia non sunt computandi sumptus funeris, utpote faciendi, etsi morte naturali obiisset, nisi forte circumstantia loci auxerit expensas, cætenus, seu quoad augmentum istud consequente compensandas. Computandæ proinde veniunt expensæ factæ in medicos seu ad curationem vulneris. Item operæ amissæ seu lucrum cessans, quanti videlicet prudenter spes lucri valebat, si quæstum officio vel artificio faciebat, detractis expensis alioquin consumendis. Patet ex *L. cit.* Et ratio est: quia talis per injuriam est alteri efficax causa damni, & impedit eum à lucro: adeoque non minus tenetur restituere, quam qui auferendo instrumentum operarii impedit illum à lucro. Quod cessat, si occisus v. g. nobilis lucrum non faciebat: ut proinde tunc restent expensæ in medicos, si quæ factæ.

Æstimationem quoque laboris detrahendam censuit *Major 4. d. 15. q. 19.* apud *Lessium c. 9. dub. 19.* Sed oppositum tenent Doctores communiter. Et merito: nam aliàs plerumque tota quasi evanesceret compensatio lucri, utpote quod in plerisque operariis, qui multum laboris, parum industriæ adhibent, adæquate quasi responderet ipsi labori. Deinde impediens alterum injustè à lucro diurno tenetur idem refarcire, non destituta parte pro labore, quem ipse totum voluisset infumere ad habendum totum lucrum. Neque hujus detractionis ulla fit mentio in Legibus citatis. Si nihilominus operarius facultatibus non carens, laborem libenter redimi passus fuisset parte lucri, posset juxta *Wiggers Tr. 2. c. 2. dub. 2.* non improbabiler ea pars detrahi, quasi carentia lucri quæ parte compensatur carentiæ laboris, non censetur ei involuntaria. Id ipsum tamen difficultate aliqua non caret: cum tunc non videatur carentia lucri ita voluntaria, quando simul aufertur per actionem iniquam potentia laborandi & per laborem lucrandi.

Lucri porro cessantis & damnorum æstimatio optimè relinquitur iudicio prudentum arbitratorum, pensatis omnibus circumstantiis formando: alioquin si res ad forum deducta sit, relinquitur iusto arbitrio iudicis, qui etiam dampnificanti adjudicabit onus expensarum litis, quam interfectus debuit sustinere, ad quas utique tenetur ipse dampnificans.

Damna autem realia mortuo occidente, mutilante aut vulnerante, transeunt ad obligationem heredum, juxta vires hereditatis:

67.
Pro Expen-
sis funeris
an aliquod
restituendum.
Compensanda expen-
se in medicos.
Item operæ amissæ.

68.
An detra-
henda lucri
impediens
dandi illi
maui.

69.
Qui facit
damnum
rum æstima-
tionem.

70.
Damna
realia

omni ad he-
redes dam-
nificanti.

Secus de
Restitutio
premissorū
atam fa-
cienda he-
redibus
damnifica-
ti.

71.

Damna
aliis ex
morte occisi
obveniant
an resti-
tuenda.

Quæ crediti-
oribus.

ditatis: res enim transit cum suo onere, cui subjacere debet, qui commodum sentire desiderat. Ita communiter Doctores ex c. fin. de Sepulc. Et c. In literis, de Raptoribus. Immo ad hæc teneretur ipse filius, si succederet L. Non possunt. L. In summa 17. ff. de Jure fisci. Secus est de mulctis, quæ non transeunt ad heredes lite non contestata L. Ex Judiciorum 20. ff. de accusat. Restitutio quoque interesse seu damnorū realium, quorum obligatio jam erat contracta respectu læsi ante mortem illius, quæque directe ipsum concernunt, respicit heredes, etiam non necessarios: heres enim quæcumque succedat in jura defuncti, cuius personam representat, uti & in omni ejusdem.

Immo multi Doctores (teste Lessio c. 9. d. 26.) sentiunt compensari debere damna, quæ ex morte occisi patiuntur, non solum uxori & liberi, sed & alii, puta creditores, vel illi, quos occisus ex liberalitate aiebat. Ipse nihilominus Lessius sup. Malderus Tr. 3. c. 3. dub. 8. Wiggers c. 3. dub. 8. & alii passim consentiunt, creditoribus in primis regulariter nil esse specialiter compensandum: eò quòd illi non habeant jus in debitorem, nisi in quantum se extendunt bona presentia vel verosimiliter futura: dum igitur homicida restituit heredibus, in quos obligatio defuncti transfertur, ea quæ ipse putabatur lucraturus, non facit injuriam creditoribus, qui possunt hæc ab heredibus petere. Neque videtur alia obligatio usui aut communi sensu hominum recepta, juxta Lessium supra.

72.

Familia.

Propinqua,
pauperibus.

Parentibus,
uxori, proli.

73.
Indiciur,
Auctor.

Idemque censent Doctores passim, & consonat communis apprehensio de familiaribus, qui aiebantur intuitu servitii, quod alteri poterunt impendere, à quo sustentationem mereantur, si heredes eos dimittant. Item de fratribus, cognatis vel pauperibus, quantum ad ea quæ ex liberalitate defuncti solebant percipere: sive quia occisus illis non est ut plurimum, sed merè per accidens damnosa: sive quia commoda illa non censentur ex voluntate defuncti diutius eis ex parte sua esse præstanda, quam donec ei vita naturaliter aut violentè defungatur contigerit. Secus censent iidem Doctores de parentibus, uxore & prolibus defuncti; quatenus eis occisus alimenta necessaria præstabat: tum ob spem propinquam, à qua tates ob injustam actionem dejiciuntur: tum quia censentur quodammodo una cum defuncto persona.

Quæ eatenus potissimum admittenda videntur, quòd ordinariè præsumatur homicida saltem confusè, & sufficienter ad contrahendam obligationem restitutionis, cognovisse, se fortè damnum inferre parentibus, uxori, & præsertim prolibus occisi; adeoque ordinariè his teneri ad damna eis oriunda, non ita aliis, quorum damnum veluti merè per accidens, & nec præ-

visum neque intentum, censetur esse fortuitum & casuum, ut quantum ad illos non censetur homicida commississe formalem & culpabilem injuriam. Alioquin si & horum damna prævideat, videtur non incredibile, etiam ipsum his obligari, quibus est injusta causa damni occasione injusta benefactoris, eos impediendo à bonis, sicut tenetur alteri, quem vi vel fraude, etiam circa collationem beneficij adhuc viventem adhibita, impedit à collatione beneficij illi faciendâ. Et sic fortasse dissentientes quodammodo sententiæ possent conciliari.

Excusat tamen à restitutione heredibus aut aliis faciendâ condonatio læsi; quantum ad ea, de quibus justè disponere poterat. Damnorum tamen condonatio, veluti distincta & separabilis à condonatione injuriæ, in dabo non satis censetur contineri in pace ab ipso cum lædente initâ, adeoque eorum compensatio peti poterit, nisi inter partes plenissima sit facta remissio, juxta Covarruvias, Julium Clarum, & alios communiter, ut refert & sequitur Christianus ad Consuet. Mechl. Tit. 2. art. 31. n. 11. addens n. 12. Præterea in transactione injuriarum, quando etiam transigitur de damnis & interesse, debere id nominatim exprimi.

Condonatio itaque plena ipsius læsi cessare facit, juxta Lessium c. 9. dub. 26. Wiggers sup. c. 3. dub. 8. & alios passim, actiones aliorum, veluti qui non læduntur injuriòse in bonis fortunæ, nisi quatenus principalis læditur contra suam voluntatem; qui si jus suum condonet, non remanet aliis titulus justitiæ petendi compensationem ab homicida. Videtur tamen opus distinctione, quam adhibet Lugo Disp. 11. sect. 3. nam si condonatio fiat post lethalem vulnerationem, non videtur obligatio jam eo ipso immediatè contracta respectu aliorum, qui quantum ad spem iniquè damnificati forent, posse per læsum remitti: sicut collator beneficij, ipso jam alteri collato, adeoque extra potestatem factò, nequit condonare mihi obligationem compensandi tertio, quem vi vel fraude ab ejus consecutione impedivi. Secus est de condonatione antecedente, qualis tacitè fieri censetur, juxta Lessium & alios passim per hoc, quòd occisus alterum provocet ad duellum seu pugnam, cui eo ipso tribuit potestatem contra se agendi usque ad necem.

Non excusat tamen à restitutione interesse seu damnorum per se & in rigore loquendo poena talionis: quæ nimirum in vindictam sceleris & terrorem aliorum, non in damnorum compensationem à judice infligitur. Quemadmodum non cessat per suspendium furis obligatio restituendi damna seu res furto ablatas. Quamvis valde probabile censet Lessius, Wiggers & alii, heredes homicidæ sic puniti non teneri, nisi heredes injurè occisi exigant, qui, si hone-

74.

Condonatio
injuriæ seu
pacificatio
an contin-
neat condona-
tionem
damnorum.

75.

Condonatio
plena læsi
quid opere-
tur.

76.

An excuset
poena talio-
nis.

honestiores sint, exigere tunc compensationem non solent, sic ut ordinarie sumpto de homicida supplicio alii condescant. Certum saltem esse censet *Lessius dub. 22.* referens *Scorum 4. d. 15. q. 3.* heredibus occisi nihil tali casu deberi pro vita illius, estq; alioquin compensanda foret: quasi per poenam taliorum; damnum vitæ censetur abinde compensari. Quod etiam docent, qui pro damno vitæ alioquin restitutionem exigunt.

77. *Quis censendum, si vulneratus moriatur, vulnere non existente lethali.*

Uterius hic observandum in primis si mors sit secuta non ex vulnere, sed ex negligentia læsi vel medici, non esse obligationem restituendi in qualitate homicidæ sed vulnerantis; cum mors subsequens censetur hic vulneranti fortuita. Nisi ratione loci & temporis, ob defectum medicorum censetur vulnus lethale, ex quo proinde non obstante diligentia læsi hic & nunc sequatur mors.

78. *Ad quid tenetur occidens alterum nihilominus cerid moriturum.*

Observandum II. juxta *Lessium, Wiggers* & alios passim, quod si eundem quis naturali vel aliâ justâ mortē certē erat medio tollendus, injuste præveniens non tenetur ad restitutionem; uti non tenetur incendens segetes alterius, nihilominus certē per diluvium aut alio modo naturali mox perituras. Si tamen erat injuste interficiendus ab altero, indubiè præveniens etiam in se præoccuparet obligationem restituendi.

79. *Ad quid tenetur in vasum si occidendo excedat modum, tamen inculpata tutela.*

Observandum III. Invasum, si occidat in vasum non servando moderamen inculpatae tutelæ, usque ad gravem injustitiæ culpam, teneri ad restitutionem, ratione injuriæ & damni per illum illati. Quamvis dum excessus, etsi mortalis, non tamen omnino atrox fuit, æquitati naturali consonet, ut sicut occisus prius invadendo quodammodo sibi causam necis & incommodorum dedit, sic & partem eorum ferat juxta prudentis arbitrium: quantumvis alioquin restitutio non tam gravitati peccati, dummodo saltem mortalis, quam damni proportionetur.

QUÆSTIO VII.

De Injuriis in corpus Proximi per Stuprum & Adulterium, Ac Necessaria Restitutio.

80. *Stuprum quid, & quosuplex. Quid virgo hic*

Pro præna questionis parte supponendum, per stuprum intelligi deflorationem virginis. Quo nomine hic intelligitur illa, quæ non cognovit virum. Aliud est voluntarium, aliud violentum. Quod postremum magis proprie seu strictè stuprum dicitur. Hoc supposito.

81. *Stuprator citra vim aut fraudē*

Dicendum in primis, quod si virgo libere consenserit, uti per deflorationem non fit virgini consentienti injuria, sic nec deflorator seclusis promissis (quibus alioquin

veluti justis & rationabilibus standum est) ad quid tenetur. Neque etiam fit injuria parentibus: cum hæc non habeant verum jus in corpus puellæ seu in ejus integritatem virginalem, sed hoc fit penes ipsam ipsam. Mæror autem parentum, aut dedecus familiæ per accidens sequitur ex evulgatione facti (quod potest manere occultum) & pariter sequi potest ex fornicatione cum corrupta. Quæ nihilominus incommoda debet san ex justitiis, non ita contentiunt Doctores) primo loco cavere ipsamet deflorata. Confirmatur: quia post factum potest virgo condonare obligationem compensandi damnum etiam stupri violenti vel dolosi: ergo similiter per liberum consensum in copulam potest obligationem compensandi damnum prævenire.

82. *Si vis vel fraudem, cedat, tenetur ad restitutionem. Si vis vel fraudem, cedat, tenetur ad restitutionem. Si vis vel fraudem, cedat, tenetur ad restitutionem.*

Deinde si absque promissione matrimonii fiat virginis defloratio per vim vel fraudem, in foro externo Ecclesiæ compellitur deflorator eam ducere & dotare; prout conformiter ad legem veterem *Exodi c. 1.* & *2. de adult. & stupro* statuitur. Quod tamen jus veluti poenale ultra territorios obligationis juris naturæ non constringit conscientiam ante sententiam judicis. Sistendo itaque in jure naturæ & fori conscientiæ sufficit reparare damna puellæ inde consequentia (quæ indubiè cadunt sub obligationem restituendi, veluti per injustum stuprum causata) quatenus scilicet impeditur à nuptiis æquè commodis, aut ab alio statu v.g. Religioso, ut addit *Poncius disp. 52. n. 40.* Pro ipsa autem pudicitia non est digna auri ponderatio. Quamvis varii gravissimi Doctores, uti de vita, sic & de pudicitia censent esse locū pecuniariæ compensationis. Juxta quorum sententiam possit pecunia in pactum deducta retineri. Quod etiam de pacto deflorationi prævio facile alii admittunt. Prout usura corporis solet non raro pro pecunia concedi.

83. *Non sufficit per se, per compensationem pro matrimonio.*

Damnum itaque temporale æquè commodi matrimonii potest compensari per matrimonium cum deflorante. Non tamen semper (etsi quidam generaliter loqui videantur) cum interdum potuerit puella ad ipsi magis digniores nuptias fierique insuper possit, ut stupratorē citò moriente, ipsa adhuc juvenis impediatur propterea à secundis nuptiis æquè commodis, quibus alioquin potita fuisset. Quod tamen potest largiori dote, testamento, similive modo compensari. Non etiam tenetur deflorata matrimonium cum adeo iniquo stupratore admittere, potestque ideo aliam compensationem exigere.

84. *Quod deflorata non tenetur admittere.*

Alia itaque compensatio pro damnis subsequentibus restat pecuniaria, quæ defectum pudicitiae suppleat.

84. *Si damnum non sequitur, cur cessat obligatio.*

Notandum tamen si virgo post deflorationem æquè commodis nuptiis sit potita, ita ut nil detrimenti acceperit, stupratorem ad nihil teneri. Ita *Navarrus c. 16. n.*